

การรับรู้และพฤติกรรมที่เกี่ยวกับโรคหินตกระของประชากรในเขตชนบทของจังหวัดเชียงใหม่



นางสาวพัชรินทร์ เล็กสวัสดิ์

ศูนย์วิทยพัชยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสังคมวิทยาบัณฑิต

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย


พ.ศ. ๒๕๒๘

ISBN 974 - 566 - 187 - 2

013478

I16645431

Perception and Health Behavior Regarding Fluorosis
of Rural Population in Chiangmai.



Miss Patcharin Lekswat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirement
For the Degree of Master of Arts

Department of Sociology and Anthropology
Graduate School

Chulalongkorn University

1986

ISBN 974 - 566 - 187 - 2

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การรับรู้และพฤติกรรมที่เกี่ยวกับโรคหั่นทกกระของประชากร
ในเขตชนบทของจังหวัดเชียงใหม่

ชื่อนิสิต นางสาวพัชรินทร์ เล็กสวัสดิ์

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์
รองศาสตราจารย์ ทพ.ประทีป พันธุมวนิช

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

ปีการศึกษา



บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาคำหลักสูตรปริญญาามหามบัณฑิต

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สรชัย พิศาลมุกร)

รักษาการในตำแหน่งรองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนรักษาการในตำแหน่งคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการ สอววิทยานิพนธ์

.....
..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาพร ชโยวรรณ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา สุวินทร์พันธุ์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ทพ.ประทีป พันธุมวนิช)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การรับรู้และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับโรคฟันคุดกระของประชากร
ในเขตชนบทของจังหวัดเชียงใหม่

ชื่อนิติศ นางสาวพัชรินทร์ เล็กสวัสดิ์

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์
รองศาสตราจารย์ ทพ.ประทีป พันธุมวนิช

ปีการศึกษา ๒๕๒๘



บทคัดย่อ

ฟันคุดกระเป็นอาการอย่างหนึ่งของการที่ร่างกายได้รับสารฟลูออไรด์มากเกินไป เนื่องจากร่างกายสะสมฟลูออไรด์ไว้มากกว่าระดับปกติ จึงทำให้สีของฟันเปลี่ยนไป ตั้งแต่มีจุดสีขาวขุ่นเล็ก ๆ บนผิวฟัน จนกระทั่งถึงผิวฟันขรุขระ เนื่องจากฟันกร่อนและสีเปลี่ยนเป็นน้ำตาลเข้ม ในภาคเหนือของประเทศไทย มีสายแร่ฟลูออไรด์ และมีสารฟลูออไรด์เจือปนอยู่ตามธรรมชาติทั้งในอาหารและน้ำดื่ม ประชาชนในหลายจังหวัดได้รับสารฟลูออไรด์มากจนเกิดฟันคุดกระในระดับต่าง ๆ จำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะในท้องที่อำเภอคอยสะ เกิด สันกำแพง และหางคองของจังหวัดเชียงใหม่

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการรับรู้และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับโรคฟันคุดกระ ตลอดจนถึงความต้องการรักษาของประชาชน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวางแผนป้องกันโรคดังกล่าว วิธีเก็บข้อมูล คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบ Cluster Sampling และ Quota Sampling จากพื้นที่วิจัย ๘ หมู่บ้านใน ๑๐ ตำบลของอำเภอคอยสะ เกิด สันกำแพง และหางคอง จังหวัดเชียงใหม่ และเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามใน ๔ กลุ่มประชากร คือ

๑) เด็กอายุ ๑๑ - ๑๓ ปี คัดเลือกเฉพาะเด็กที่อยู่ในหมู่บ้านมาตั้งแต่เกิด และใช้แหล่งน้ำดื่มเดียวกันมาตลอด จำนวน ๑๖๔ คน

- ๒) ผู้ปกครอง เด็กที่ได้รับการคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๖๘ คน
- ๓) ผู้นำหมู่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน จาก ๑๖ หมู่บ้าน
- ๔) หมอพื้นบ้านในเขตพื้นที่วิจัยซึ่งผู้ปกครองและผู้นำหมู่บ้านระบุ
จำนวน ๓ คน

จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีการรับรู้ต่อความจำเป็นในการรักษาโรค
พันตกรกระอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ในกลุ่มเด็กที่มีอาการของโรคมามาก พบว่าเด็กมีการตัดสินใจ
ว่าตนเองเป็นโรคร้อยละ ๖๐ ส่วนเด็กที่มีอาการของโรคพันตกรกระน้อย เด็กตัดสินใจ
ว่าตนเองเป็นโรคเพียงร้อยละ ๓๖ เท่านั้น ทั้งนี้การตัดสินใจว่าตนเองเป็นโรคมีความ
สัมพันธ์โดยตรงกับประสบการณ์ที่เคยเป็นคนในหมู่บ้านเป็นและมีสีของฟันเปลี่ยนไป ส่วน
ความรู้เกี่ยวกับโรคไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจของเด็ก ในกลุ่มตัวอย่างเด็กรักษา
โรคพันตกรกระโดยการชักฟัน ๙ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๒ ของกลุ่มเด็กที่มีความต้องการ
รักษาโรค วัสดุที่ใช้ชักคือ ถ่าน และกระดาษทราย ส่วนการรักษากับหมอพื้นบ้าน
พบ ๖ คน โดยผู้ปกครองเป็นผู้พาเด็กไปรักษา จากกลุ่มผู้ปกครองที่มีความต้อง
การรักษาเด็กจำนวน ๔๖ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๓

เมื่อเปรียบเทียบการวินิจฉัยของทันตแพทย์กับการตัดสินใจของผู้ปกครองว่า
เด็กมีพันตกรกระ พบว่า ผู้ปกครองของเด็กที่มีพันตกรกระระดับเป็นมาก มีการตัดสินใจ
ถูกต้องร้อยละ ๔๖ ส่วนกลุ่มเด็กที่มีพันตกรกระระดับเป็นน้อยผู้ปกครองตัดสินใจถูกต้อง
เพียงร้อยละ ๓๐ เท่านั้น การตัดสินใจของผู้ปกครองนี้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับประส
บการณ์เดิมเกี่ยวกับโรค ส่วนระดับการศึกษาและความรู้เกี่ยวกับโรคไม่มีความสัมพันธ์กับ
การตัดสินใจของผู้ปกครอง

Thesis Perception and Health Behavior Regarding
Fluorosis of Rural Population in Chiangmai.
Name Patcharin Lekswat
Department Sociology and Anthropology
Thesis Advisor Amara Pongsapich, Ph.D.
Prathip Phantumvanit, D.D.S. M.Sc.
Academic Year 1985



Abstract

Dental fluorosis is one symptom of fluoride toxicosis due to over accumulation of fluoride substance in tooth. The texture of tooth change to mottling spot, and in severe cases the corrosive tooth will change to brown color. People in rural area, especially in northern part of Thailand, received fluoride from drinking water and food which tend to have high fluoride content naturally.

The objectives of this paper are to study the perception and health behavior regarding fluorosis and demand for treatment in people. It is hoped that insights gained from this study will shed some lights in identifying means and ways which will help prevent fluorosis in the future.

This study includes samples from 42 villages, in 10 tambon (subdistricts) of 3 districts in Chiangmai Province, where high percentage of Dental Fluorosis have been recorded. Cluster and Quota Sampling are methods of selection. Questionnaire examinations were gathered from;

- (1) 164 children aged 11-13 who have been drinking water from wells with high fluoride content.
- (2) 164 parents of children sample.

(3) 16 village committees.

(4) 3 dental quacks living in the study area.

The study shows that most children and their parents do not perceived fluorosis as disease needed treatment. Among children with moderate and severe degree of dental fluorosis felt the need for treatment, 60 % recognized their symptom and 36 % of children with mild degree of dental fluorosis recognized that they have the disease. Children perception that they have the symptom correlate directly with tooth color and experience seeing people with dental fluorosis in their perception. High percentage of children had no knowledge of dental fluorosis. Among children who stated needing treatment 12 % polished brown color tooth by themselves. And 13 % of children whose parents stated needing treatment, the parents took them for polishing treatment from dental quack in the village.

When comparing dentist diagnosis with parents' perception, 46 % of the parents who perceived that their children had moderate and severe degree of dental fluorosis had correct perception; and 30 % of parents who perceived the symptom of mild degree of dental fluorosis in children had correct perception. The experience seeing people in the village correlates with the acceptance of the parents. Education and the knowledge of dental fluorosis do not relate with the acceptance of the parents.

กิตติกรรมประกาศ



วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับเงินทุนสนับสนุนจากองค์การอนามัยโลก ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ครั้งนี้ ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์ และ รองศาสตราจารย์ ทพ.ประทีป พันธุ์มานิช ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสองที่กรุณาให้คำแนะนำ แก่ไข้อย่างพร้อม และดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดตลอดมา

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุวินทร์พันธุ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นภาพร ชัยวรรม ท่านกรรมการและประธานในการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ท่านทั้งสองได้ช่วยท้วงติง และแก้ไขเพื่อให้วิทยานิพนธ์นี้สมบูรณ์

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทย.ยุพิน ส่งไพศาล หันตแพทย์อาวุโส ประจำศูนย์ทันตสาธารณสุขระหว่างประเทศ และทย.วิไล ตันสุชานันท์ หัวหน้าศูนย์ทันตสาธารณสุขเชก ๕ ที่ได้ให้คำแนะนำในหลาย ๆ ด้านจนกระทั่งวิทยานิพนธ์นี้เป็นรูปเล่ม กว้ยก็

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนที่	ฐ
บทที่	
๑ บทนำ	๑
๑. ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา	๑
๒. การศึกษาที่เกี่ยวข้อง	๔
๓. นิยามศัพท์สำคัญ	๑๓
๔. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๖
๒ ขอบเขตการศึกษา ระเบียบวิธีวิจัย และ แนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์	๑๘
๑. ขอบเขตของการศึกษา วัตถุประสงค์ และ สมมติฐาน	๑๘
๒. ระเบียบวิธีวิจัย	๑๘
๓. แนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์	๒๔
๔. แนวทางในการวิเคราะห์และตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	๓๑
๓ การรับรู้ของประชาชนต่อโรคพันตกกระ	๓๖
๑. การรับรู้ของเด็กต่อโรคพันตกกระ	๓๖
๒. การรับรู้ของผู้ปกครองต่อโรคพันตกกระ	๔๘
๓. การรับรู้ของผู้นำหมู่บ้านต่อโรคพันตกกระ	๕๗
๔ การรักษาของประชาชนที่เป็นโรคพันตกกระ	๖๘
๑. พฤติกรรมการรักษาด้วยตนเอง	๖๘

๒. การรักษากับหมอพื้นบ้าน	๖๘
๓. ความคิดเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการรักษาของ หมอพื้นบ้าน	๗๒
๕. สรุปและข้อเสนอแนะ	๗๖
๑. สรุปผลการศึกษา	๗๖
๒. ข้อเสนอแนะ	๘๐
บรรณานุกรม	๘๑
ภาคผนวก	๘๕
ประวัติผู้เขียน	๑๐๘



ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

หน้า

- ตารางที่ ๓ - ๑ ร้อยละของเด็ก จำแนกตามเพศของเด็ก ประสบการณ์เดิม
ที่เด็กเคยเห็นคนเป็นโรคหัดตกกระในหมู่บ้าน ความรู้เกี่ยวกับ
โรคหัดตกกระของเด็ก และสภาวะโรคหัดตกกระของเด็กจาก
การตรวจวินิจฉัยโดยทันตแพทย์ ๓๘
- ตารางที่ ๓ - ๒ ร้อยละของเด็กที่ตัดสินใจว่าตนเองเป็นโรคหัดตกกระ จำแนก
ตามสภาวะโรคหัดตกกระที่ทันตแพทย์ตรวจพบ ๔๐
- ตารางที่ ๓ - ๓ ร้อยละของเด็กที่มีการตัดสินใจว่าตนเองเป็นโรคหัดตกกระ
จำแนกตามเพศของเด็ก ประสบการณ์เดิมที่เด็กเคยเห็นคน
เป็นโรคหัดตกกระในหมู่บ้าน ความรู้เกี่ยวกับโรคหัดตกกระ
และสภาวะโรคหัดตกกระที่ทันตแพทย์ตรวจพบ ๔๒
- ตารางที่ ๓ - ๔ ร้อยละของเด็กที่เคยเห็นคนในครอบครัวเป็นโรคหัดตกกระ
จำแนกตามสภาวะโรคหัดตกกระที่ผู้ปกครองระบุว่าตนเอง
เป็นโรคหัดตกกระ ๔๕
- ตารางที่ ๓ - ๕ จำนวนเด็กที่ไม่รู้จักโรคหัดตกกระ จำแนกตามเพศของ
เด็ก ประสบการณ์เดิมที่เด็กเคยเห็นคนเป็นโรคหัดตกกระ
ในหมู่บ้านและในครอบครัว โดยมีตัวแปรคือ สภาวะ
โรคหัดตกกระที่ทันตแพทย์ตรวจพบ ๔๖
- ตารางที่ ๓ - ๖ ร้อยละของผู้ปกครองจำแนกตามระดับการศึกษา รายได้
ของครอบครัว อายุ อาชีพ สถานภาพการสมรส
ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับเด็ก ประสบการณ์เดิม
ที่ผู้ปกครองเคยเห็นคนเป็นโรคหัดตกกระในหมู่บ้าน และ
ความรู้เกี่ยวกับโรคหัดตกกระของผู้ปกครอง ๕๐

- ตารางที่ ๓ - ๗ ร้อยละของผู้ปกครองที่มีการตัดสินใจว่าเด็กเป็นโรคหัด
ตกกระ จำแนกตามสถานะโรคหัดตกกระที่ทันตแพทย์
ตรวจพบ ๕๒
- ตารางที่ ๓ - ๘ ร้อยละของผู้ปกครองที่ตัดสินใจว่าเด็กเป็นโรคหัดตกกระ
จำแนกตามระดับการศึกษา ความสัมพันธ์ของผู้ปกครอง
กับเด็ก ประสบการณ์เดิมที่ผู้ปกครองเคยเห็นคนเป็น
โรคหัดตกกระในหมู่บ้าน และ สถานะโรคหัดตกกระ
ที่เด็กเป็น จากการตรวจวินิจฉัยของทันตแพทย์ ๕๘
- ตารางที่ ๓ - ๙ ร้อยละของเด็กและผู้ปกครองที่ตัดสินใจว่าเป็นและไม่เป็น
โรคหัดตกกระ ๕๖
- ตารางที่ ๓ - ๑๐ ร้อยละของเด็กที่ต้องการรักษาโรคหัดตกกระ จำแนก
ตามเพศของเด็ก ประสบการณ์เดิมที่เด็กเคยเห็นคนเป็น
โรคหัดตกกระในหมู่บ้าน ความรู้เกี่ยวกับโรคหัดตกกระ
และสถานะโรคหัดตกกระที่ทันตแพทย์ตรวจพบ ๖๐
- ตารางที่ ๓ - ๑๑ ร้อยละของผู้ปกครองที่ต้องการรักษาโรคหัดตกกระในเด็ก
จำแนกตามการตัดสินใจของผู้ปกครองว่าเด็กเป็นโรคหัด
ตกกระ ๖๒
- ตารางที่ ๓ - ๑๒ ร้อยละของผู้ปกครองที่ต้องการรักษาโรคหัดตกกระในเด็ก
จำแนกตามสถานะโรคหัดตกกระที่ทันตแพทย์ตรวจพบ ๖๓
- ตารางที่ ๓ - ๑๓ ร้อยละของผู้ปกครองที่มีความต้องการรักษาโรคหัดตกกระ
ในเด็ก จำแนกตามระดับการศึกษา อาชีพ ความสัมพันธ์
ของผู้ปกครองกับเด็ก ความรู้เกี่ยวกับโรคหัดตกกระ
ประสบการณ์เดิมที่ผู้ปกครองเคยเห็นคนเป็นโรคหัดตกกระ
ในหมู่บ้าน และสถานะโรคหัดตกกระที่เด็กเป็นจากการตรวจ
วินิจฉัยของทันตแพทย์ ๖๕

สารบัญแนที่

หน้า

แนที่ ๑ - ๑ การกระจายของตัวอย่างที่ศึกษา จากการวิเคราะห์
ปริมาณฟลูออไรด์ในน้ำดื่ม เขตอำเภอคอยสะเก็ก
สัมกำแพง และหางกง จังหวัดเชียงใหม่ ๒



ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย